

De IJslandse aanpak

De IJslandse jeugd stond twintig jaar geleden nog aan de top als gebruikers van drank, sigaretten en drugs. Nu is het middelengebruik het laagst van Europa. Verder sporten jongeren meer en zijn ze psychisch gezonder. Zes Nederlandse gemeenten experimenteren sinds twee jaar met de IJslandse aanpak, waaronder Urk en het samenwerkingsverband Kempengemeenten.

"Het IJslandse preventiemodel is zoveel meer dan het terugdringen van middelengebruik onder minderjarigen", zegt Fiona Kremers, beleidsmedewerker Jeugdhulp bij de Brabantse Kempengemeenten (Bergeijk, Bladel, Eersel en Reusel-De Mierden).

"Je zet in op een positieve omgeving, waarbij je probeert risico's te verkleinen en beschermende factoren te vergroten. Per saldo zet je dus in op een positief jeugdbeleid en dat geeft energie."

Lokale cijfers

De basis onder de IJslandse aanpak is het jaarlijks verzamelen van lokale cijfers, onder het motto 'meten is weten'. Zo zijn er eind 2018 in de Nederlandse pilotgemeenten uitgebreide enquêtes gehouden onder scholieren van vijftien en zestien jaar. In deze nulmeting is onder andere gevraagd naar het middelengebruik, de relatie met ouders, peers, de invulling van vrije tijd en het welbevinden van de jongeren.

Het alcoholgebruik blijkt in alle gemeenten erg hoog en ze beginnen er al jong mee. Gemiddeld heeft bijna driekwart ooit alcohol gedronken,

drinkt een kwart thuis en een derde in de kroeg(!). Bijna alle jongeren voelen zich veilig, gezond en gelukkig. Van bijna alle jongeren weten hun ouders waar ze zijn op zaterdagavond. Ze mogen laat thuiskomen. Er is niet veel voor jongeren te doen in de wijk, vindt twee derde. De resultaten zijn begin vorig jaar besproken met lokale partijen, zoals de gemeenten, scholen, ouders en GGD. Hierbij waren ook IJslandse experts van ICSRA¹ aanwezig en adviseurs van het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut die de gemeenten begeleiden. Samen keken ze wat de belangrijkste (oorzaken van) gezondheidsproblemen zijn, waar kansen liggen voor verbetering en hoe de lokale gemeenschap dit samen kan uitvoeren.

Hechte gemeenschap

Op Urk voert realisme de boventoon en daarom zijn ze niet echt geschrokken van de uitkomsten van de enquête, zegt wethouder Freek Brouwer.

"De cijfers over middelengebruik wijken niet af vergeleken met andere pilotgemeenten. Alleen bij roken zien we een piek, daarin loopt Urk

achter bij de dalende trend in de rest van Nederland. We scoren positief op het feit dat ouders de vrienden van hun kinderen kennen en ook de ouders van die vrienden, en dat de jeugd zich veilig en gezond voelt binnen de gemeente. Allemaal beschermende factoren." Net als in de Kempengemeenten zien ze op Urk - waar de helft (!) van de inwoners tot de jeugd behoort - het IJslandse preventiemodel als een mooie kapstok om het jeugdbeleid positief vorm te geven. "In plaats van een persoonsgerichte aanpak wordt de hele gemeenschap ingeschakeld om een gezonde leefomgeving voor de jeugd te creëren. Dat spreekt een hechte gemeenschap als Urk erg aan. Dit model versterkt de relatie tussen ouders en hun kinderen, de scholen spelen een belangrijke rol. De slogan 'It takes a whole village to raise a child' past hier goed bij."

Tolerante ouders

Wat de IJslandse experts opviel in Nederland, is de tolerante houding van ouders als het gaat om het alcoholgebruik van hun kinderen. Uit de enquête blijkt dat dit ook op Urk en in de Kempengemeenten het geval is.

"Specifiek voor ons in de Kempengemeenten is dat jongeren ook vaak thuis, of bij anderen thuis alcohol drinken. Ouders staan dus toe dat dit gebeurt", zegt Fiona Kremers. Over de resultaten van de enquête zijn ze in Brabant in gesprek gegaan met ouders, scholen en maatschappelijke partners. Zij willen graag aandacht voor zaken als ouderbetrokkenheid en een zinvolle vrijetijdsbesteding.

"Er zijn werkgroepen opgericht die deze speerpunten - dus van onderaf - uitwerken tot initiatieven. Die willen wij ondersteunen en faciliteren. We hebben een website en een campagne gemaakt over de IJslandse aanpak: *Kempenbranie*². In het kader van de vrije tijd boden we al een gratis training 'omgang met jeugdgroepen' aan voor vrijwilligers en trainers van verenigingen. Verder hebben we een enquête uitgezet bij twee voortgezet onderwijsinstellingen naar de wensen van de jeugd zélf op het gebied van vrije tijdsbesteding. Dan kunnen we daar beter bij aansluiten."

Door te werken met het IJslandse model is duidelijk geworden dat ze het met elkaar moeten doen - ouders, scholen, maatschappelijke partners en gemeenten - en niet apart, zegt Fiona Kremers. "Als je bijvoorbeeld een alcoholvrije activiteit organiseert, maar jongeren kunnen toch aan alcohol komen via de kantine, de supermarkt, het café of volwassenen, dan sorteert je weinig effect. Je zult dus moeten inzetten op de gehele sociale omgeving van de jeugd."

Oranjeleeuw

Op Urk heeft de enquête onder jongeren ook geleid tot drie speerpunten: *betrokkenheid van ouders en clubs en verenigingen*, een *gezonde vrijetijdsbesteding* en *preventie en handhaving*. Daarnaast zijn er korte interventies, zoals een 'stoppen-met-roken-avond' voor de inwoners ("Een succes!") en workshops met rolmodellen, vertelt Freek Brouwer. "Samen met de lokale voetbalvereniging hebben we een voetbalclinic georganiseerd. Oranjeleeuw Desiree van Lunteren heeft, samen met een speler van Ajax, de meisjes getraind. Zij vertelde ook over wat ze allemaal hebben moeten doen om de top te bereiken, met als achterliggende boodschap: zorg voor een gezonde leefstijl!" Scholen, maatschappelijk werk, jongerenwerkers, buurtsportcoaches en sportclubs haakten allemaal aan bij het IJslandse model. De wethouder doet een greep uit het aanbod. "Bij ouderavonden op scholen kregen ouders informatie over de gevaren van alcohol en drugs. Er zijn opvoedcursussen voor ouders over dit thema. En welzijnsorganisaties organiseerden elke dag wel een activiteit voor de jeugd in het buurthuis of op de *playgrounds* in het park."

Koffiedik

In maart is, vanwege de coronacrisis, de *Week van de gezonde jeugd* niet doorgedaan op Urk, zegt Freek Brouwer. "We zouden toen starten met de bewustzijns campagne *DURF!* over onze speerpunten, met activiteiten voor jongeren en ouders. Dat is uitgesteld tot na de zomervakantie."

"Al is het nog koffiedik kijken hoe we ervoor staan na de zomer", zegt Fiona Kremer van de Kempengemeenten, "we zijn wel gestart met de voorbereidingen voor de afname van de jaarlijkse monitor - de vragenlijst onder scholieren - dit najaar. We hebben misschien wel goud in handen met deze vragenlijst, met de mogelijkheid om het welbevinden te peilen onder onze jongeren. Wat de impact van deze pandemie ook gaat zijn."

tekst: Annemiek Haalboom

beeld: Artmim

De pilot in de zes gemeenten loopt tot 2021 en is te volgen via het Trimbos-instituut: <https://www.trimbos.nl/kennis/ijslands-preventie-model/>

¹ Het *Icelandic Centre for Social Research and Analysis* ontwikkelde de community-based aanpak *Planet Youth* om middelengebruik onder jongeren terug te dringen.

² <https://www.kempenbranie.nl>